

Секція Економіка	
УДК 338.48-6:502/504:316.42(23)	
Дата першого надходження статті до видання	2026-02-15
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-02-15
Дата публікації/оприлюднення	2026-03-15

Аналіз наукових досліджень та інноваційних підходів до забезпечення соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях

Крупа Оксана Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри туризму, рекреації та краєзнавства

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені

С.З.Гжицького

Дубляни, Україна

o_krupa@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-3512-6925>

Анотація. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад та інноваційних підходів до забезпечення соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях з урахуванням потреб місцевих громад, збереження природного середовища та підвищення якості туристичних послуг. Об'єктом дослідження є процес розвитку туризму на гірських територіях у взаємозв'язку із соціальними, екологічними, економічними та управлінськими чинниками. В статті розкрито теоретичні та прикладні аспекти аналізу наукових досліджень та інноваційних підходів до забезпечення соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях. Обґрунтовано, що гірські території мають значний рекреаційний, природний, культурний і соціально-економічний потенціал, однак водночас характеризуються підвищеною вразливістю до надмірного туристичного навантаження, хаотичної забудови, забруднення, деградації природних ландшафтів і втрати локальної культурної ідентичності. Визначено, що соціально-екологічна збалансованість розвитку туризму передбачає узгодження економічних інтересів туристичного бізнесу, екологічних потреб території та соціальних очікувань місцевих громад. Акцентовано увагу на тому, що ефективний розвиток гірського туризму потребує переходу від кількісної моделі нарощування туристичних потоків до якісної моделі, орієнтованої на збереження природного середовища, підтримку локального підприємництва, участь населення в ухваленні рішень, розвиток екотуризму, агротуризму, гастрономічних маршрутів, освітньо-пізнавальних програм і відповідального туристичного споживання. Окремо розглянуто значення інноваційних підходів, серед яких екологічний моніторинг, просторове планування, розумне управління туристичними потоками, локальні туристичні кластери, зелене підприємництво та рішення на базі застосованих цифрових технологій. Доведено, що поєднання наукового аналізу та інноваційної практики надає можливість сформувати ефективні механізми управління гірськими територіями, зменшити ризики екологічного виснаження, підвищити рівень соціальної

відповідальності туристичної діяльності та забезпечити довгострокову привабливість гірських регіонів.

Ключові слова: гірські території, туризм, екотуризм, соціально-екологічна збалансованість, інноваційні підходи, сталий розвиток, місцеві громади, природне середовище

Analysis of scientific research and innovative approaches to ensuring socio-ecological balance of tourism development in mountainous areas

Krupa Oksana

Phd in Economics, Head of the Department of Tourism, Recreation and Local History,
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv
Ukraine

o_krupa@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-3512-6925>

Abstract. The purpose of the study is to scientifically substantiate the theoretical foundations and innovative approaches to ensuring socio-ecological balance of tourism development in mountainous areas, taking into account the needs of local communities, preserving the natural environment and improving the quality of tourist services. The object of the study is the process of tourism development in mountainous areas in connection with social, environmental, economic and management factors. The article reveals theoretical and applied aspects of the analysis of scientific research and innovative approaches to ensuring socio-ecological balance of tourism development in mountainous areas. It is substantiated that mountainous areas have significant recreational, natural, cultural and socio-economic potential, but at the same time are characterized by increased vulnerability to excessive tourist load, chaotic development, pollution, degradation of natural landscapes and loss of local cultural identity. It is determined that the socio-ecological balance of tourism development involves the coordination of the economic interests of the tourism business, the environmental needs of the territory and the social expectations of local communities. Attention is focused on the fact that the effective development of mountain tourism requires a transition from a quantitative model of increasing tourist flows to a qualitative model focused on preserving the natural environment, supporting local entrepreneurship, public participation in decision-making, the development of ecotourism, agrotourism, gastronomic routes, educational and cognitive programs and responsible tourist consumption. The importance of innovative approaches is separately considered, including environmental monitoring, spatial planning, smart management of tourist flows, local tourist clusters, green entrepreneurship and solutions based on applied digital technologies. It is proven that the combination of scientific analysis and innovative practice provides an opportunity to form effective mechanisms for managing mountain areas, reduce the risks of ecological depletion, increase the level of social responsibility of tourist activities and ensure the long-term attractiveness of mountain regions.

Keywords: mountainous areas, tourism, ecotourism, social and ecological balance, innovative approaches, sustainable development, local communities, natural environment

Вступ

Актуальність проблеми. Саме гірські території належать до найбільш чутливих природно-господарських просторів. Вони поєднують значний туристичний потенціал, унікальні природні ландшафти, культурну спадщину, традиційний спосіб життя місцевих громад і водночас мають підвищену вразливість до антропогенного навантаження. Розвиток туризму в горах може забезпечувати нові робочі місця, активізувати мале підприємництво, стимулювати розвиток інфраструктури, підвищувати доходи місцевого населення та сприяти збереженню культурної ідентичності. Водночас неконтрольоване зростання туристичних потоків не рідко призводить до деградації природних екосистем, надмірного використання водних і земельних ресурсів, забруднення територій, витіснення традиційних форм господарювання та посилення соціальної нерівності між туристичними центрами і периферійними поселеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях активно розглядається в сучасних наукових дослідженнях, оскільки саме гірські громади поєднують значний природно-рекреаційний потенціал, культурну самобутність, потребу в економічному поживленні та високу чутливість природного середовища до господарського й туристичного навантаження [1-10]. Наприклад, О. Худоба [1] зазначає, що розвиток туризму в гірських громадах Львівщини залежить не лише від наявності природних ресурсів, мальовничих ландшафтів і культурної спадщини, а й від рівня інфраструктурної забезпеченості, організаційної спроможності громад, якості туристичних послуг і здатності місцевого населення брати участь у формуванні туристичного продукту. Вагомий внесок у розкриття соціально-екологічного підходу до розвитку туризму зроблено Н. Паньків [3], яка наголошує на необхідності розроблення стратегій сталого розвитку туризму територіальних громад із урахуванням екологічних, соціальних і господарських чинників. Особливий акцент на активному туризмі, безпеці та еколого-географічних пріоритетах зроблено у праці П. Романіва [2], присвяченій сталому активному туризму в межах Свидовецького масиву. Автор зазначає, що розвиток активного туризму в гірських масивах потребує належної туристичної інфраструктури, маркування маршрутів, безпекових рішень, екологічної організації руху туристів і врахування природоохоронних обмежень. Такий підхід є важливим, оскільки саме активний туризм найтісніше взаємодіє з природним середовищем. І. Кулиняк [4] підкреслює, що туристичний потенціал не варто зводити лише до природних або історико-культурних ресурсів, оскільки його зміст охоплює інфраструктуру, людський капітал, підприємницьку активність, якість послуг, інвестиційну привабливість, управлінську підтримку та здатність території створювати конкурентоспроможний туристичний продукт. Значну увагу організаційним формам розвитку гірського туризму приділяють Н. Білецька, О. Головка та В. Лемак [5], які досліджують сучасні концепції розвитку туристичних та ресторанних кластерів гірських територій.

Виділення невирішеної частини проблеми. Разом із цим, аналіз наукових праць засвідчує, що розвиток туризму на гірських територіях переважно розглядається через окремі аспекти, зокрема туристичний потенціал територій, інфраструктурне забезпечення, активний туризм, кластеризацію туристичного бізнесу або стратегічне планування розвитку громад, тоді як цілісне обґрунтування соціально-екологічної збалансованості як інтегральної основи розвитку гірського туризму залишається недостатньо розкритим. Не рідко дослідницька увага зосереджується на економічних перспективах туристичної діяльності, привабливості природних ресурсів, можливостях розширення туристичних потоків або створенні нових туристичних продуктів, однак потребує глибшого опрацювання питання узгодження цих процесів із екологічною

місткістю гірських територій, соціальними інтересами місцевих громад, збереженням культурної спадщини та впровадженням інноваційних управлінських підходів.

Мета статті. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад та інноваційних підходів до забезпечення соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях з урахуванням потреб місцевих громад, збереження природного середовища та підвищення якості туристичних послуг. Об'єктом дослідження є процес розвитку туризму на гірських територіях у взаємозв'язку із соціальними, екологічними, економічними та управлінськими чинниками.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні соціально-екологічної збалансованості як ключового принципу розвитку туризму на гірських територіях, з уточненням її змісту, складових, управлінського значення та зв'язку з інноваційними підходами до організації туристичної діяльності.

Практичне значення. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих у статті положень для вдосконалення стратегій розвитку туризму в гірських громадах, підготовки місцевих програм сталого туризму, розроблення туристичних маршрутів, організації екологічного моніторингу та підвищення ролі місцевого населення в управлінні туристичними процесами.

Методологія

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Діалектичний метод використано для дослідження сутності соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях, а також для з'ясування взаємозв'язку між економічними інтересами туристичної сфери, екологічними обмеженнями природного середовища та соціальними потребами місцевих громад.

Джерела даних. Емпіричну та теоретичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних дослідників, присвячені проблематиці розвитку туризму в гірських громадах, сталого активного туризму, соціально-екологічного підходу до стратегічного планування, оцінювання туристичного потенціалу територій і формування туристичних та ресторанних кластерів гірських територій.

Інструменти аналізу. Для опрацювання отриманих даних використано інструменти наукового аналізу, зокрема доктринальний аналіз наукових підходів до розуміння сталого розвитку туризму, соціально-екологічної збалансованості та особливостей функціонування гірських територій.

Обмеження дослідження. Обмеження дослідження зумовлені тим, що аналіз соціально-екологічної збалансованості розвитку туризму на гірських територіях здійснюється переважно у площині теоретичного узагальнення наукових підходів і систематизації положень, представлених у працях вітчизняних авторів.

Результати

Гірські території мають особливу цінність, оскільки вони концентрують у собі унікальні ландшафти, біорізноманіття, джерела водних ресурсів, традиційні форми господарювання, локальні ремесла, історичні пам'ятки та специфічний спосіб життя громад. Водночас такі території є вразливими до надмірного туристичного навантаження, зміни клімату, хаотичної забудови, нераціонального використання природних ресурсів і втрати місцевої культурної ідентичності. Саме тому туризм у горах не можна розглядати лише як джерело прибутку або форму рекреації. Він постає як система взаємодії між природним середовищем, місцевими громадами, туристичним бізнесом, органами місцевого самоврядування та відвідувачами. Наукові дослідження в

цій сфері зосереджуються на тому, як забезпечити такий розвиток туризму, за якого економічні вигоди не руйнують екологічну основу території, а соціальні інтереси громади не підпорядковуються виключно комерційним потребам туристичного ринку (табл.1).

Таблиця 1

Наукове поле соціально-екологічної збалансованості гірського туризму

Складова	Характеристика
Природна цінність гірських територій	Гірські території поєднують ліси, полонини, водні джерела, річкові долини, заповідні ділянки, рідкісні види рослин і тварин. Їхня природна структура є основою туристичної привабливості, але водночас потребує обережного використання
Соціальна роль туризму	Туризм може створювати робочі місця, підтримувати сімейний бізнес, стимулювати розвиток садіб, локальної гастрономії, ремесел, транспортних послуг і культурних подій. Разом із цим він може спричиняти зростання цін, сезонну зайнятість і нерівність між населеними пунктами
Екологічне навантаження	Туристичні потоки впливають на стежки, ґрунти, ліси, водойми, тваринний світ, систему поводження з відходами та транспортну інфраструктуру. Найбільша небезпека виникає тоді, коли кількість відвідувачів перевищує здатність території до природного відновлення
Культурна ідентичність	Гірські громади не рідко мають унікальні традиції, мову, архітектуру, музику, кухню, обряди й форми взаємодії з природою. Туризм може підтримувати цю спадщину, але також може спрощувати її до поверхневого комерційного образу
Управлінська узгодженість	Розвиток гірського туризму потребує взаємодії місцевої влади, бізнесу, громадських організацій, науковців і самих мешканців. Без такої взаємодії рішення залишаються фрагментарними, а туристичний розвиток може втратити стратегічну спрямованість

Сформовано авторами

В сучасних умовах особливого значення набувають рішення на базі застосованих цифрових технологій, які дозволяють здійснювати просторовий аналіз територій, оцінювати туристичні потоки, виявляти перевантажені маршрути, інформувати туристів про правила поведінки, прогнозувати ризики, контролювати стан природних ресурсів і просувати локальні туристичні продукти. Водночас інновації не повинні зводитися лише до технічних інструментів. Не менш важливими є соціальні інновації, зокрема кооперація місцевих підприємців, участь громад у створенні туристичних маршрутів, підтримка локальних брендів, розвиток освітніх програм для туристів і мешканців, формування культури відповідального відпочинку. Значний потенціал мають екотуризм, агротуризм, гастрономічний туризм, етнокультурні маршрути, повільний туризм, науково-пізнавальні експедиції та волонтерські природоохоронні ініціативи (табл.2).

Інноваційний набір інструментів для відповідального гірського туризму

Підхід	Зміст і спосіб застосування
Екологічний моніторинг туристичних маршрутів	Передбачає регулярне оцінювання стану стежок, лісових ділянок, водойм, місць відпочинку, оглядових майданчиків і зон масового відвідування. Може включати фотофіксацію, онлайн-карти, датчики навантаження, спостереження місцевих фахівців і повідомлення від туристів
Розумне управління туристичними потоками	Базується на попередньому бронюванні відвідування популярних локацій, інформаційних табло, мобільних сервісах, рекомендаціях альтернативних маршрутів і регулюванні транспортного доступу в пікові періоди
Локальні туристичні кластери	Передбачають об'єднання садиб, гідів, виробників локальних продуктів, ремісників, перевізників, закладів харчування та культурних організаторів. Такий підхід створює спільний туристичний продукт і посилює співпрацю всередині громади
Освітні маршрути	Туристичні маршрути доповнюються інформацією про природні об'єкти, місцеву історію, правила поведінки, традиційні ремесла, екологічні проблеми та способи збереження території
Підтримка повільного туризму	Орієнтується на триваліше перебування туристів у громаді, спокійний темп подорожі, локальні продукти, пішохідні маршрути, спілкування з мешканцями та мінімізацію транспортного навантаження
Зелене підприємництво	Передбачає використання енергоощадних технологій у садибах, сортування відходів, локальні продукти харчування, екологічні матеріали, відповідальне водокористування та зменшення одноразового пластику
Рішення на базі технологій штучного інтелекту	Можуть використовуватися для прогнозування туристичних потоків, аналізу відгуків відвідувачів, оцінювання ризиків перевантаження територій, персоналізації маршрутів і підтримки управлінських рішень

Сформовано авторами

Туризм у горах повинен розвиватися не як випадковий набір послуг, а як продумана система, у якій кожне рішення оцінюється з погляду його впливу на природу, громаду, економіку та культурну спадщину. Для цього необхідно поєднувати стратегічне планування, наукове обґрунтування, участь місцевого населення, відповідальність бізнесу, екологічну освіту туристів і постійне оцінювання результатів. Особливо важливим є перехід від кількісної моделі туризму, де головним показником вважається зростання кількості відвідувачів, до якісної моделі, де основними орієнтирами постають екологічна безпека, соціальна користь, культурна автентичність, справедливий розподіл доходів і довгострокова привабливість території. У такому підході гірські громади не повинні бути лише об'єктом туристичного використання (табл.3).

Модель переходу від масового використання гір до збалансованого розвитку туризму

Проблемна ситуація	Бажаний напрям зміни
Надмірна концентрація туристів у популярних місцях	Перехід до рівномірнішого просторового розподілу туристичних потоків
Екологічна деградація стежок, лісів і водойм	Відновлення природного середовища та профілактика подальшого руйнування
Слабка участь місцевого населення в туристичному розвитку	Посилення ролі громади як співтворця туристичного продукту
Переважання короткострокової комерційної вигоди	Перехід до довгострокової моделі розвитку території
Втрата культурної автентичності	Захист і розвиток локальної культурної спадщини
Сезонність доходів і зайнятості	Формування цілорічної туристичної пропозиції
Низька якість управлінських рішень	Перехід до науково обґрунтованого управління
Недостатня екологічна культура туристів	Формування відповідальної поведінки відвідувачів

Сформовано авторами

Сучасний турист дедалі більше орієнтується не лише на відпочинок, а й на екологічну безпеку, автентичність, якість сервісу, відповідальне ставлення до природи та участь у локальному культурному досвіді. Разом із цим гірські території потребують інноваційних підходів, які охоплюють екологічний моніторинг, просторове планування, оцінювання рекреаційного навантаження, підтримку зеленого підприємництва, розвиток екотуризму, агротуризму та освітньо-пізнавальних маршрутів. На нашу точку зору, саме поєднання наукового аналізу й інноваційних практик надає можливість перейти від фрагментарного використання туристичних ресурсів до цілісного управління розвитком гірських територій. У таких умовах туризм постає не лише як джерело прибутку, а як важливий чинник довгострокового соціально-екологічного балансу, збереження природної спадщини, підвищення якості життя населення та зміцнення конкурентоспроможності територій.

Обговорення

Інтерпретація результатів. Отримані результати дослідження надають підстави стверджувати, що соціально-екологічна збалансованість розвитку туризму на гірських територіях повинна розглядатися не як допоміжна умова туристичного розвитку, а як його базовий принцип. Проведений аналіз відображає, що гірський туризм має подвійний характер. З одного боку, він створює можливості для економічного поживлення територій, підтримки зайнятості, розвитку малого підприємництва, популяризації локальної культури та підвищення туристичної привабливості громад.

Порівняння з іншими дослідженнями. Результати дослідження загалом узгоджуються з позиціями вітчизняних науковців щодо необхідності збалансованого розвитку туризму на гірських територіях. Зокрема, О. Худоба [1] зазначає, що розвиток туризму в гірських громадах Львівщини залежить від поєднання природних передумов, інфраструктурної забезпеченості, локальної ідентичності та організаційної спроможності громад. Такий підхід співвідноситься з результатами нашого дослідження, у межах якого також доведено, що гірський туризм має розглядатися як інструмент розвитку громади, а не лише як форма використання рекреаційних ресурсів. П. Романів [2] акцентує увагу на тому, що сталий активний туризм у межах Свидовецького масиву потребує безпекових рішень, інфраструктурної організації та врахування еколого-географічних пріоритетів. Дана позиція підтверджує наше

твердження про те, що інфраструктура в гірському туризмі повинна не збільшувати навантаження на природу, а впорядковувати туристичні потоки й знижувати ризики для ландшафтів.

Наукова новизна (розгорнуто). Наукова новизна дослідження полягає у формуванні комплексного наукового підходу до розуміння соціально-екологічної збалансованості як основи розвитку туризму на гірських територіях. У роботі обґрунтовано доцільність розгляду гірського туризму не лише як рекреаційної або економічної діяльності, а як соціально-екологічної системи, у якій природне середовище, місцева громада, туристичний бізнес, культурна спадщина, інфраструктура та управлінські рішення перебувають у постійному взаємозв'язку.

Практичне значення (розгорнуто). Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання для вдосконалення системи управління туризмом на гірських територіях, розроблення стратегій сталого туристичного розвитку громад і формування практичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування, підприємців, громадських організацій та освітньо-наукових установ. Отримані результати можуть бути використані під час підготовки програм розвитку екотуризму, активного туризму, агротуризму, гастрономічного туризму та освітньо-пізнавальних маршрутів.

Висновки

Отже, гірський туризм повинен розглядатися не лише як напрям економічної активності, а як складна система взаємодії природи, громади, бізнесу, культурної спадщини та управлінських рішень. Його розвиток може сприяти підвищенню зайнятості, зростанню доходів місцевого населення, популяризації локальних традицій і формуванню привабливого туристичного простору, водночас за відсутності належного регулювання він здатний посилювати екологічне навантаження, руйнувати природні ландшафти, провокувати соціальні дисбаланси та знижувати якість життя мешканців. Саме тому важливим постає впровадження таких підходів, які поєднують екологічний моніторинг, участь місцевих громад, просторове планування, підтримку зеленого підприємництва, розвиток екотуризму та використання рішень на базі застосованих цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Худоба О. Розвиток туризму в гірських громадах Львівщини: передумови та перспективи. Том 57, № 2, 2024. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. С. 136-147. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.24.2.15>
2. Романів П. В. Сталий активний туризм в межах Свидовецького масиву: інфраструктурні заходи, безпекові рішення та еколого-географічні пріоритети. Вип. 2, 2025. Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2025.2.17>
3. Паньків Н. Є. Соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад. Том 30, № 3, 2020. Науковий вісник НЛТУ України. DOI: <https://doi.org/10.36930/40300312>
4. Кулиняк І. Туристичний потенціал території як основа для сталого розвитку туризму. Том 344, № 4, 2025. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. С. 287-292. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-39>

5. Білецька Н. В., Головка О. М., Лемак В. В. Сучасні концепції розвитку туристичних та ресторанних кластерів гірських територій. № 191, 2024. Економічний простір. С. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-8>
6. Белобородова М., Юрчишина Л., Карпа Д. Природоорієнтований туризм як складова сталого розвитку туристичної галузі. № 52, 2023. Економіка та суспільство. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-75>
7. Паньків Н. М. Особливості використання природно-географічних ресурсів для розвитку туристичної індустрії гірських районів Львівської області. Вісник Львівського інституту економіки і туризму: збірник наукових статей. Львів: Львівський інститут економіки і туризму; Апріорі. 2008. № 3. С. 206–209.
8. Кравців В. С. Регіональна політика сталого розвитку гірських територій України: сучасний стан та напрями вдосконалення. Матер. міжнар. наук.-практ. конференції «Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи», 8–10 вересня 2010 р. Ужгород, 2010. С. 21–27.
9. Зінько Ю., Мальська М., Іваник М., Благодир С. Туризм у Карпатському регіоні: загрози для довкілля та шляхи сталого розвитку. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2014. С. 443–451.
10. Коваль О. Д. Організаційні та правові засади розвитку туризму в Україні, зокрема туризму гірських територій, в умовах воєнного стану. № 7, 2024. Ефективна економіка. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.84>

References

1. Khudoba, O. (2024). Rozvytok turyzmu v hirs'kykh hromadakh Lvivshchyny: peredumovy ta perspektyvy [Tourism development in mountain communities of Lviv region: prerequisites and prospects]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: heohrafiia*, 57(2), 136–147. DOI <https://doi.org/10.25128/2519-4577.24.2.15>
2. Romaniv, P. V. (2025). Stalyi aktyvnyi turyzm v mezhakh Svydovetskoho masyvu: infrastruktorni zakhody, bezpekovi rishennia ta ekoloho-heohrafichni priorityty [Sustainable active tourism within the Svydovets massif: infrastructure measures, security solutions and ecological-geographical priorities]. *Slobozhanskyi naukovi visnyk. Serii: Pryrodnychi nauky*, 2. DOI <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2025.2.17>
3. Pankiv, N. Ye. (2020). Sotsialno-ekolohichni pidkhid do rozroblennia stratehii staloho rozvytku turyzmu terytorialnykh hromad [Socio-ecological approach to developing a strategy for sustainable tourism development of territorial communities]. *Naukovi visnyk NLTU Ukrainy*, 30(3). DOI <https://doi.org/10.36930/40300312>
4. Kulyniak, I. (2025). Turystychnyi potentsial terytorii yak osnova dlia staloho rozvytku turyzmu [Tourism potential of the territory as a basis for sustainable tourism development]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 344(4), 287–292. DOI <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-39>
5. Biletska, N. V., Holovko, O. M., & Lemak, V. V. (2024). Suchasni kontseptsii rozvytku turystychnykh ta restorannykh klasteriv hirs'kykh terytorii [Modern concepts of developing tourism and restaurant clusters in mountain areas]. *Ekonomichni prostir*, 191, 40–45. DOI <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-8>
6. Bieloborodova, M., Yurchyshyna, L., & Karpa, D. (2023). Pryrodooriientovanyi turyzm yak skladova staloho rozvytku turystychnoi haluzi [Nature-oriented tourism as a component of sustainable development of the tourism industry]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 52. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-75>
7. Pankiv, N. M. (2008). Osoblyvosti vykorystannia pryrodno-heohrafichnykh resursiv dlia rozvytku turystychnoi industrii hirs'kykh raioniv Lvivskoi oblasti [Features of using natural and geographical resources for the development of the tourism industry in

- mountain districts of Lviv region]. *Visnyk Lvivskoho instytutu ekonomiky i turyzmu: zbirnyk naukovykh statei*, 3, 206–209. Lviv, Lvivskiy instytut ekonomiky i turyzmu, Apriori.
8. Kravtsiv, V. S. (2010). *Rehionalna polityka staloho rozvytku hirskykh terytorii Ukrainy: suchasnyi stan ta napriamy vdoskonalennia* [Regional policy of sustainable development of mountain areas of Ukraine: current state and directions for improvement]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Stalyi rozvytok Karpat ta inshykh hirskykh rehioniv Yevropy"*, 8–10 veresnia 2010 r., 21–27. Uzhhorod.
 9. Zinko, Yu., Malska, M., Ivanyk, M., & Blahodyr, S. (2014). *Turyzm u Karpatskomu rehioni: zahrozy dlia dovkillia ta shliakhy staloho rozvytku* [Tourism in the Carpathian region: environmental threats and ways of sustainable development]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya heohrafichna*, 443–451.
 10. Koval, O. D. (2024). *Orhanizatsiini ta pravovi zasady rozvytku turyzmu v Ukraini, zokrema turyzmu hirskykh terytorii, v umovakh voiennoho stanu* [Organizational and legal principles of tourism development in Ukraine, including tourism in mountain areas, under martial law]. *Efektivna ekonomika*, 7. DOI <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.84>